

Paremmiin sanoen . . .

Tässä osastossa esitetään julkisuudesta poimittuja kielivirheitä ja tyylikömpelyksiä lyhyesti perusteltuine korjauskehduksineen.

V. 1948 ilmestyneestä, kieleltään erittäin korkeatasoisesta suomennosromaanista ovat peräisin seuraavat sitaatit: »naiset. . . — todennäköisesti suotuisasta ravitsemustilasta *johtuen* — synnyttivät paljon tiheämpään kuin ennen.» »hän. . . ei voinut tuota kääpiötä. . . sietää, erinäisistä syistä ja niiden taakse kätkeytyvistä seikoista *johtuen*.» »Jumalalla ei, olemuksestaan *johtuen*, ollut mitään tekemistä siirtämisen ja kuoleman kanssa.» »äitikulta olisi halunnut. . . , *johtuen* kiintymyksestään. . . palatsiin, jäädä. . . pääkaupunkiin.» — Siitä huolimatta että sellainen akt. 2. infinitiivin instruktiivin käyttö, jota näissä esimerkeissä kursivoimamme *johtuen* -adverbi edustaa, on aivan tavallinen nykyisessä kirjakielessä, varsinkin virastotyyliässä, sitä olisi syytä välttää. Ensiksikin tuollainen *johtuen*-rakenne on kiusallisessa ristiriidassa sen lauseopillisen logiikan kanssa, jonka mukaan tuo nominaalimuoto kielessämme muuten järjesty: esim. ilmauksen *naiset. . . suotuisasta ravitsemustilasta johtuen. . . synnyttivät* pitäisi niin ollen tarkoittaa jotain sellaista kuin 'naiset, jotka johtuivat s. ravitsemustilasta, synnyttivät'; vrt. esim.: *hyttysen-puremasta johtuen malariakuume on näillä*

soisilla seuduilla yleinen, jossa lauseessa *johtuen* -infinitiiviä on käytetty loogillisesti oikein. Jos syystä tai toisesta halutaan säilyttää *johtua* -verbi tuossa synnyttämisestä kertovassa lauseessa, olisi suomen lauseopin mukaan sanottava esim.: naiset synnyttivät. . . tiheämpään kuin ennen, **mikä** todennäköisesti **johtui** suotuisasta ravitsemustilasta. Muussa tapauksessa korjaisimme edelläolevat sitaatit esim. seuraavanlaisiksi: naiset — todennäköisesti suotuisan ravitsemustilan **ansioista** — synnyttivät jne.; hän. . . ei voinut. . . kääpiötä. . . sietää, erinäisistä syistä ja niiden taakse kätkeytyvien seikkojen **takia**; Jumalalla ei, olemuksensa **mukaisesti**, ollut mitään tekemistä jne.; äitikulta olisi halunnut. . . , **kiintymyksestä** [siis pelkkä »syyn elätiivi«]. . . palatsiin, jäädä jne.

*

»Kuravesiojan kahden puolen *ajoiivat* parturit asiakkaiden *leukoja ja hiuksia. . .*» (Uudesta, hyväkielisestä suomenoksesta.) Tämä, kääntäjän tahtomatta melkein kielivitsiksi muovautunut lause osoittaa, ettei ole hyvä panna kahteen eri merkitykseen kehittyneelle verbille yhtäkää kahta objektia, joista kum-

pikin edellyttää verbille eri merkitysvivahdustaan. Ilmauksessa *ajaa leukaa* verbi tarkoittaa tietysti '(teräaseella) karvattomaksi kaapimista', mutta ilmauksessa *ajaa hiuksia* 'kaapimalla poistamista'. Kun siis objektit *leukoja* ja *hiuksia* ylläsiteerattuun tapaan seuraavat aivan jäljekkäin, lukija saa sen hassunkurisen ensi vaikutelman, että leuat ja hiukset putoilevat yhtäläisesti hurjain parturien viiltäminä kuravesiojan kahden puolen. Jos kirjailijan tarkoitus on ollut sanoa, että hiuksetkin poistettiin nimenomaan ajamalla eikä leikkaamalla, lause voitaisiin muovata esim. tällaiseksi: . . . **ajovat** . . . asiakkaiden **partaa** ja **hiuksia**, tai sitten: **ajovat** . . . **leukoja** ja **päitä**.

*

»*Mistä ajasta viettelijättäret ovat liikuneet* ilman huntua? huudahti heistä toinen. — Ja *mistä ajasta alkaen tempeliportot* ilman silmäinverhoa? lisäsi toinen.» (V. 1947 ilmestyneestä romaani-käännöksestä, jonka alkukieli on saksa.) Näistä sinänsä kyllä selvistä lauseista kuultaa lävitse saksalaisen alkutekstin »seit wann»-ilmaus. Luontevassa suomalaisessa keskustelussa tuskin kuitenkaan sanottaisiin noin. Mieluummin kai turvauttaisiin *ruveta*-verbiin, seuraavaan tapaan: **milloin** viettelijättäret **ovat ruvenneet liikkumaan** ilman huntua? . . . Ja **milloin** tempeliportot ilman silmäinverhoa?

*

»*Kun* veren näkeminen aiheuttaa pyörtymiskohtauksen, *on se* välitöntä, alkeellista resonanssia.» (V. 1949 ilmestyneestä kansantajuistieteellisestä teoksesta.) Koska *se*-demonstratiiville ei näin rakennetussa virkkeessä ole olemassa loogikan vaatimaa »tarkoitetta» — *kun*-lauseita ei kirjakielessä ole syytä rahvaanmurteiden tapaan käyttää subjektilau-

seina —, niin koko pronomini olisi parasta jättää pois ja sanoa esim.: Kun v. n. a. p., **kysymyksessä on** välitön, alkeellinen resonanssi.

*

hänen *työkykynsä*, jossa ainoastaan harvoin oli. . . tapahtunut keskeytyksiä, *pysyminen yllä* oli. . . luettava hänen. . . tahdonlujuuksensa ansioksi. . .» (V. 1948 julkaistusta käännöksestä.) Relatiivilauseen kiilaamista genetiiviattribuutin ja sen pääsanan väliin on suomessa — kuten kai yleensä muissakin nykyajan länsimaisissa kielissä — pyrittävä mahdollisuuksien mukaan välttämään; sujuvassa puheessahan ei sanota esim.: *pojan, joka tuolta tulee, isä*. Tällaisen kiilauksen kiertäminen on suoritettava muokkaamalla koko rakenne uudelleen. Ylläsiteeratussa virkkeessä olisi selviydytty yksinkertaisesti siten, että sanat »pysyminen yllä» (mieluummin päinvastaisessa järjestyksessä) olisi siirretty genetiivimääräyksensä perään: hänen *työkykynsä yllä pysyminen*, jossa jne. »Yllä pysyminen» sattuu näet tässä tapauksessa sopimaan seuraavan relatiivilauseen korrelaatiksi loogilisesti yhtä hyvin kuin sana »työkykynsä» ja voidaan sen vuoksi haitatta sijoittaa aivan relatiivipronominin eteenkin. — Kuitenkin seuraavanlainen sulkumerkkinäisen välihuomautuksen sijoittaminen genetiiviattribuutin ja sen pääsanan väliin tuntuu hyväksyttävältä (samasta käännöksestä): »*erään sukulaisensa* — nimittäin lankonsa, hautaholvin omistajan, joka oli mennyt manan majoille — *hautajaisissa*. . .» Tässä on »lieventävän» asianhaarana se seikka, että genetiiviattribuuttia ikäänkuin vahvistavat välihuomautukseen sisältyvät kaksi genetiivissä olevaa substantiiviattribuuttia: *lankonsa* ja *omistajan*. Ja muutenkin tämänlainen ikäänkuin irrallinen parenteesilisäke on eri asemassa kuin kiinteästi virkkeeseen kuuluva relatiivilause (ol-

koonpa että itse parenteesiinkin tässä tapauksessa sisältyy relatiivilause!).

*

»Valtiatar, ei minun sovi suitsuttua kuville. Meikäläisten keskuudessa *sellainen on kielletty*.» (Oivallisesta uudesta romaanisumenoksesta.) Kun tarkoitus ei ole ollut ilmoittaa, että kuvillesuitsutamiskielto on annettu, jolloin siis »sellainen» olisi lauseen objektina, vaan että kuvillesuitsutus ei ole meikäläisen tavan mukaan sallittua (jolloin siis »sellainen» on subjekti), olisi ollut sanottava: Meikäläisten keskuudessa **sellainen on kiellettyä**. (Vrt.: *Vesi on keitetty* — *Vesi on keitettyä*. *Maito on separoitu* — *Maito on separoitua*. *Tupakoimista ei ole kielletty* — *Tupakoiminen ei ole kiellettyä*.) Sitaatisamme esiintyvä nominatiivin käyttö partitiivin asemesta, joka tietävästi on virallisissa kieltotauluissa aivan yksinomaistakin, on tosin sinänsä vähäpätöisen tuntuinen kömpelyys, mutta se merkitsee silti eräänlaista kielemme ilmaisumahdollisuuksien köyhdyttämistä, ja siitä olisi yleisön kielikorvan herkistämiseksi vähitellen luovuttava, nyt kun törkeämmät muukalaisuudet alkavat jo olla julkisessa kielenkäytössämme voitettu

kanta. Asian yksityiskohtaisempaa selvittelyä ks. Vir. 1944 s. 201—, 460—.

*

»*Hänelle olivat kohonneet kyynel*et silmiin hänen kuullessaan lempeän hyvän yön toivotuksen. . .» (Äskettäin ilmestyneestä romaanikäännöksestä.) Sana »kyynel» on tässä virkkeessä spesiekseltään epämääräinen, joten nykysuomessa vaikiintuneeksi katsottavan tavan mukaisesti predikaatti olisi oleva yksipersoonainen. (Semmoisen muutoksen jälkeen voidaan seuraavan lauseenvastikkeen subjektiossa »hänen» jättää pois, sillä »kyynel»-sanaa ei tällöin enää tajuta hallitsevan lauseen subjektiksi.) Virke kuuluisi siis korjattuna: **Hänelle oli koonnut kyynel**et silmiin kuullessaan lempeän hyvänyöntoivotuksen. (Vrt. Vir. 1948 s. 308 mainittua samanlaista tapusta kirjallisuusviittauksineen.) Samassa teoksessa, josta sitaattimme on peräisin, on samalla sivulla seuraava virke, jossa on vastaavanlaisessa ilmauksessa aivan oikein käytetty yksipersoonaista predikaattia monikollisen nominatiivi»subjektin» ohessa: »Hän ei tehnyt mitään, mistä *ei olisi ollut suuret seuraukset* . . .»